

God heeft vrijwillig lief

Voorwoord

Even enkele opmerkingen bij aanvang van dit nieuwe kwartaal en van het eerste deelthema.

Bijbelpassages benaderen vanuit een vooropgesteld thema is niet zonder risico's. Al te vaak worden allerlei teksten op het thema geplakt, zonder die verhalen diepgaand en in hun geheel te bekijken.

Het eerste verhaal dat in de studiegids wordt aangereikt, is het gebeuren in Exodus 33. Dit speelt zich af onmiddellijk na de episode van het gouden kalf. Vers 19 bevestigt de idee dat God 'vrijwillig liefheeft': "*Ik schenk genade aan wie ik genade wil schenken, en ik ben barmhartig voor wie ik barmhartig wil zijn.*" Een oppervlakkige lezing kan echter de indruk wekken dat God partijdig is en willekeurig genade en barmhartigheid schenkt aan sommigen en aan anderen niet. Maar... aangezien hij God is, kan en mag dit niet in vraag gesteld worden, toch? Ook de context van het hele gebeuren doet vragen rijzen. Vragen die moeilijk op te lossen zijn als je ook niet hoofdstuk 34 erbij neemt...

1. **Wat is jouw reactie op dat vers 19 (Ex 33)? Willekeur? Of zou het kunnen dat God wil aangeven dat hij barmhartigheid en genade kan en mag schenken ook aan wie dat volgens ons niet verdient?**

De context: het gouden kalf

Mozes, de leider van het volk Israël, zit in de problemen. Na de bevrijding uit de slavernij geeft God op de berg Sinäï raadgevingen om vrede en welzijn te verwezenlijken (10 Woorden). Het volk lijkt akkoord te gaan: "*Nader en hoor! Luister naar mijn woorden, opdat het u wèl ga!*" - "*Al de woorden die de Here gesproken heeft zullen we doen en daar naar horen*" (Ex. 24.4,7) Kort daarna echter aanbidden ze al een gouden kalf (Ex 32).

Wat volgt is een vreemd verhaal. God geeft te kennen aan Mozes dat hij ten zeerste ontstemd is: "*De HEER zei verder tegen Mozes: 'Ik weet hoe onhandelbaar dit volk is. Houd mij niet tegen: mijn brandende toorn zal hen verteren. Maar uit jou zal ik een groot volk laten voortkomen.'*" (32:9,10)

God geeft aan dat hij het volk wil uitroeien. Met toch een pikant detail: "**Houd mij niet tegen!**" Een bevel... of zou het een uitnodiging (of een uitdaging) kunnen zijn om dat juist wel te doen? En Mozes gaat erop in: "*Mozes probeerde de HEER, zijn God, milder te stemmen: 'Wilt u dan uw toorn laten woeden tegen uw eigen volk, HEER, dat u met sterke hand en grote macht uit Egypte hebt bevrijd? ... Wees niet langer toornig en zie ervan af onheil over uw volk te brengen!'*"

Mozes' pleidooi heeft succes: "*Toen zag de HEER ervan af zijn volk te treffen met het onheil waarmee hij bedreigd had.*" (v. 14) **Gods vrijwillige liefde en genade...!**

Uiteindelijk worden toch ongeveer 3000 mensen afgeslacht! "*Mozes zei tegen hen (de Leviëten): 'Dit zegt de HEER, de God van Israël: Gord je zwaard om, jullie allemaal, doorkruis het kamp in de volle lengte en breedte en dood iedereen die je tegenkomt, al is het je broer, vriend of verwant.'* De Leviëten deden wat Mozes hun had opgedragen, en zo kwamen er die dag ongeveer drieduizend Israëliëten om." (v. 27,28)

Gods vrijwillige liefde en genade ...? Let op de wrede beschrijving (onderlijnde gedeelte). Hoe valt dit te rijmen met Gods liefde en genade?

Mag ik een denkpiste suggereren? Hij zegt wel dat het op bevel van God is, maar dat zie je niet in de tekst. Het is niet omdat iemand zegt 'God zegt / wil' (en dat gebeurt zo vaak!) dat dit ook echt zo is... Bovendien is Mozes in de Bijbel gekend als bijzonder opvliegend. Zou het kunnen dat God - blijkbaar Mozes temperament kennend - a.h.w. een milderende reactie probeert op te wekken bij Mozes door een extreme overdrijving: "*Ik ga het hele volk met vuur verteren. En ik begin opnieuw... met jou, Mozes.*" En Hij rekent op een schrikreactie van Mozes: "*Gaat dat niet een beetje te ver? Dat kunt u toch niet maken! Zou je toch niet wat medelijden tonen?*" Gods strategie lijkt te slagen ... alleen, wanneer Mozes beneden komt neemt zijn temperament het toch weer over... en ruim 3000 mensen, ook kinderen worden afgeslacht...

Even ter verdediging van de Israëliëten...

Mozes heeft het goed daarboven op de berg in Gods nabijheid. Beneden in het dal, daar verblijft het volk. Niet in de allerbeste omstandigheden, want het is woestijn. En het blijft maar duren. Ze worden ongeduldig. "Zien we hem nog wel terug? Laat hij ons in de steek? En hoe moet dat dan met de God die ons hier bracht en waar Mozes nu naar toe is?" Ze voelen zich in de steek gelaten. Vergeet ook niet dat ze een visuele godsdienst gewoon zijn met pracht en praal, goden en godinnen in Egypte... en nu (bijna) niets. Hoe zou je zelf zijn?

- Bespreek met elkaar uw reactie(s) op dit hele verhaal daar aan de voet van de berg... Hoe rijm je het aflachten van zoveel mensen met 'Gods liefde en genade'? Een gelezen commentaar: "God duldt geen concurrenten, hij is immers een jaloerse god. Opstandigheid wordt streng gestraft, dus worden 3000 mensen omgebracht."
- Al vaker hoorde ik de opmerking: "Eigenlijk is Mozes genadiger dan God. Hij wil het volk sparen en overtuigt God (uiteindelijk en gelukkig maar) ervan om inderdaad genadig te zijn... Hoe denk jij hierover? Moeten mensen God ervan overtuigen iets wel of juist niet te doen? Hoe zit dat met het godsbeeld in dit verhaal?"
- Kan God alles zo maar door de vingers zien? Zou dat rechtvaardig zijn? Hoe denk jij hierover?
- Hoe interpreteer jij Gods uitspraak 'Houd me niet tegen!'? Bespreek ook de gesuggereerde denkpiste hierboven.

Mozes wil God 'zien'

Mozes is compleet gedeprimeerd en ziet het niet meer zitten. Hij vraagt dat God zou meegaan. Mozes wil gerustgesteld worden: "Mozes zei tegen de HEER: 'U draagt mij wel op het volk verder te laten trekken, maar u hebt mij niet laten weten wie u met mij mee zult sturen, terwijl u toch gezegd hebt: "Jou heb ik uitgekozen, **jou ben ik goedgezind**." Als dat werkelijk zo is let.: als u me echt **goedgezind** bent), laat mij dan weten wat uw plannen zijn. **Dan leer ik u kennen** en weet ik zeker dat u mij **goedgezind** bent. Vergeet toch niet dat deze mensen uw volk zijn.' De HEER antwoordde: '**Moet ik dan zelf meegaan om je gerust te stellen?**' Mozes zei: '**Als u niet zelf meegaat, laat ons dan niet verder trekken.**

Hoe zou moeten blijken dat u mij **goedgezind** bent, mij en ook uw volk, **tenzij u met ons meegaat?** Alleen dan nemen wij immers een bijzondere plaats in onder de volken die de aarde bewonen.' ¹⁷De HEER zei tegen Mozes: 'Ik verzeker je dat ik zal doen wat je vraagt, want **ik ben je goedgezind** en ik heb je uitgekozen.'" (33:12-17)

→ Let op de herhaling van het begrip 'goedgezind: 5x in deze verzen (en nog 1x in 34:9 - dat is dan 6x op de 9 keer dat dit voorkomt in het boek Exodus!)

Mozes vraagt God dus om mee te gaan, en God belooft om mee te gaan. De grote nood aan een god die 'meegaat' lag trouwens aan de basis van het maken van een gouden kalf (cf. Ex 32:1, 23). De geopenbaarde naam YHWH is dan ook betekenisvol: "Ik zal er zijn". God belooft inderdaad mee te gaan (YHWH).

Ook vraagt Mozes om Gods heerlijkheid te zien. En God gaat erop in: "**Laat mij toch uw majesteit zien,**' zei Mozes. Hij antwoordde: '**Ik zal in mijn volle luister voor je langs gaan en in jouw bijzijn de naam HEER uitroepen: ik schenk genade aan wie ik genade wil schenken, en ik ben barmhartig voor wie ik barmhartig wil zijn.**' (33:18 e.v.). Hij doet Mozes plaatsnemen in een rotsholte, en trekt aan hem voorbij, terwijl zijn naam wordt uitgeroepen. In de joodse denkwereld geeft de naam aan wat de essentie is van iemands wezen, hoe hij reageert, zijn houding en karakter is! Essentiële informatie dus over iemands diepste wezen...

- Een God die de mens '**goedgezind**' is... Is dit het beeld dat jij hebt van God? Is dat het beeld dat naar voren komt in het christelijke getuigenis (in woord en in daad / door de eeuwen heen)? Denk je dat het belangrijk is om dit positieve beeld te herhalen en te benadrukken?
- Een God die wil '**meegaan**'. Heb je daar behoefte aan? Wat betekent dit dan concreet voor jou?

Hoe is God?

"De HEER daalde neer in een wolk, hij kwam naast Mozes staan en riep de naam HEER uit. „De HEER ging voor hem langs en riep uit: 'De HEER! De HEER! Een God die **liefdevol** is en **genadig, geduldig, trouw** (en waarachtig), **die duizenden geslachten zijn liefde bewijst, die schuld, misdaad en zonde vergeeft, maar niet alles ongestraft laat en voor de schuld van de ouders de kinderen en kleinkinderen laat boeten, en ook het derde geslacht en het vierde.**' (34:5-7-)

Het eerste luik van de tekst ziet er geweldig uit. Het begint met de dubbele vermelding van Gods verbondsnaam. **YHWH** (HEER), de naam waarmee God bekendmaakt dat Hij 'er bij wil zijn', dat hij Bondgenoot is van de mensen. Bovendien wemelt het van de synoniemen en de herhalingen, en allemaal heel positief. In het Hebreeuws zijn sommige woorden dan nog sterker dan in het Nederlands! Ga maar na:

GODS ZONNIGE KANT...

- Barmhartig:** intens liefhebben zoals een moeder haar zuigeling liefheeft (het woord is afgeleid van het Hebreeuwse '**baarmoeder / moederschoot**'). Hier wordt op een ontroerende 'vrouwelijke, moederlijke'

manier over God gesproken... Zie ook Jesaja 49.14-16!

2. **Genadig**: welwillend en goedgunstig zijn; het beste met iemand voorhebben... Het beeld wordt opgeroepen van een monarch die zich welwillend naar iemand toebuigt. Een verwant woord betekent: bij iemand je kamp of je tent opslaan, wat aangeeft dat je zijn of haar gezelschap op prijs stelt.
3. **Lankmoedig**: geduldig, tegenovergesteld aan impulsief reageren op beledigingen... (in het Hebreeuws: grote of lange neusgaten hebben -> wanneer iemand kwaad wordt, gaan soms de neusvleugels trillen...). Dit lijkt sterk te contrasteren met de slachtpartij die Mozes en de Leviëten aanrichtten...
4. **Goedheid (CHESED)**: fundamentele goedheid, gehechtheid, liefde
5. **Trouw**: op iemand kunnen rekenen; vasthouden aan goede relaties, vertrouwen geven/hebben. In het Hebreeuws komt dit begrip van het beeld van een moeder die de baby stevig in haar armen houdt om borstvoeding te geven, wat dus wijst op een intense relatie.
6. Bovendien staat er dat God niets liever wil dan **vergeven** (letterlijk: opheffen, opnemen, wegnemen, dragen). En om twijfel geen greintje kans te geven, worden de drie basiswoorden gebruikt om de zonde aan te geven die God wil vergeven! Denk dus nooit dat iets niet vergeven kan worden!

Ongerechtigheid = het doel missen
Overtreding = rebellie, opstand, de wet overtreden
Zonde = niet recht zijn, verdorven zijn

7. **Zes geweldige eigenschappen van God! Denk samen na over de diepere betekenis van ieder van de eigenschappen. Wat betekenen ze concreet, hoe komen ze tot uiting in ons leven, wat zeggen ze over Gods houding naar de (zondige) mens toe?**
8. **Wat is jouw reactie op het gegeven dat minstens twee eigenschappen expliciet verbonden zijn met een vrouwelijk beeld?**

GODS GRIMMIGE KANT? - De 'bezoeker van ongerechtigheden'...

“Maar...” Nu komt het natuurlijk! Als puntje bij paaltje komt, dan gaan de poppen aan het dansen. Gods zevende eigenschap is wraakzucht, willen straffen... Zo lijkt het toch. Natuurlijk kun je de tegenstelling benadrukken tussen “genade aan duizenden” en straf voor (maar) drie of vier generaties. In de praktijk echter hebben wij juist te maken met die enkele generaties (ouders, grootouders, kinderen, kleinkinderen). En dat is toch niet eerlijk (lees: rechtvaardig)! Trouwens, zegt God zelf niet in Ezechiël 18 dat kinderen niet mogen boeten voor de fouten van de vaders en omgekeerd?

Enkele verduidelijkingen dringen zich op:

- **Maar**: In het Hebreeuws is dit de letter VAV. Die kan vertaald worden als ‘maar’ of als ‘en’. Ofwel krijg je dus een scherpe tegenstelling (en wordt al het mooie wat voorafgaat tenietgedaan), ofwel een voortzetting van de voorafgaande gedachtegang.
- **Niet alles ongestraft laten** (NBG: De schuldige niet onschuldig houden: Het woord ‘schuldige’ staat echter niet in de grondtekst, dus daar ligt niet de nadruk.)
- **‘Onschuldig’** (NBG) betekent: puur, rein, helder. Natuurlijk kan God niet zeggen dat er helemaal niets aan de hand is als er wel een en ander misloopt en mensen zichzelf en elkaar kapotmaken. Als ‘genade’ inderdaad betekent ‘het beste voorhebben’, dan sta je daar niet onverschillig tegenover, maar ben je er bezorgd om!
- **Drie, vier geslachten**: Soms moeten we de moed hebben om de realiteit onder ogen te zien. Mijn stomiteiten (zonde) berokkenen mij schade. Maar niet alleen mij, ook mijn vrienden, mijn naasten, mijn ouders, mijn kinderen. Soms is dit heel flagrant (denk maar aan de ‘drug-baby’s’), soms is dit minder duidelijk maar daarom niet minder reëel! Daarom is het belangrijk om verder te leren kijken dan onze neus lang is...

BEZOEKEN... STRAFFEN?

Het punt waar alles om draait is natuurlijk Gods reactie. In de NBV stelt de tekst dat hij **niet ongestraft laat**. In de NBG lezen we: ‘die de ongerechtigheid **bezoekt aan de kinderen**’. Nog andere bijbelversies schrijven ‘vergeldden’, ‘doen boeten’, ‘verhalen op’ en zelfs ‘wreken’. Sommige vertalers opteerden dan weer voor: ‘kinderen zijn de dupe’. Een groot verschil...

In het Hebreeuws zijn er enkele woorden die kunnen vertaald worden als ‘straffen’. Hier wordt echter het werkwoord **PAQAD** gebruikt: (*be*)zoeken, tellen, acht slaan, aandacht geven aan. Natuurlijk kun je denken aan: op de loer liggen, nauwlettend in de gaten houden, een dagboek bijhouden van alle fouten die iemand

maakt... Dat is het echter niet.

Het werkwoord PAQAD komt wel vaker voor in het verhaal van God met zijn volk. Enkele voorbeelden uit de onmiddellijke context waar de basisbetekenis duidelijker wordt (de vertaling van **PAQAD** is onderlijnd:

- **Exodus 3:16,17:** *Ik heb gezien wat jullie in Egypte is aangedaan...* Gevolg: ik zal u uit Egypte halen!
- **Exodus 4:31:** Mozes heeft tekenen gedaan... nu geloofden ze dat de HEER op hen had acht geslagen... (NBV: oog had gekregen voor hun ellende) en dat hij reddend tussenbeide zou komen.

PAQAD krijgt de betekenis van zien, opmerken. Wat wordt er gezien? In de context van Exodus: problemen. En het gevolg van dat zien: het verlangen om helpend en bevrijdend op te treden!

- Ook **Jeremia 23:1,2** is interessant: hier staat PAQAD (*opzoeken, zorg dragen voor*) in tegenstelling tot het negatieve verstrooien, verderven, verstoten, laten verdwalen...

Een belangrijke tekst vind je in **Jeremia 32:18**. In hoofdstuk 31 geeft de profeet aan dat God in een hele sombere tijd een 'nieuw verbond' wil sluiten met zijn volk. Een positieve kijk dus op de toekomst en op de relatie tussen God en zijn volk. In hoofdstuk 32 heeft Jeremia het over hoop en vergiffenis (de profeet schreef op het moment dat Israël diep gevallen was en

Rabbijnen raden aan om de bijbeltekst op te zoeken waar een bepaald Hebreeuws woord of begrip voor het eerst voorkomt. Voor PAQAD is dat Genesis 21 waar staat dat de HEER omziet (PAQAD) naar Sara, de vrouw van Abraham die onvruchtbaar was. Het gevolg is dat ze eindelijk zwanger wordt. Conclusie: PAQAD, bezoeken, heeft hier een erg positieve kleur!

Babylon Jeruzalem belegerde...). Jeremia citeert Exodus 34:6,7 bijna letterlijk. Alleen, misschien om elk misverstand uit te sluiten, vervangt hij het woord **PAQAD** door **SHALAM** (daar is 'shalom' / 'vrede, welzijn' van afgeleid!) : wat God wil is niet zozeer straffen dan wel vrede en herstel brengen. Alleen moet de mens dit ook zelf willen, anders komt er natuurlijk geen vrede, en blijven de kwalijke gevolgen ... In de intensieve werkwoordsvorm kan SHALAM in dat geval ook een negatieve klank krijgen.

Slotwoord

Vaak hebben mensen een totaal verkeerd beeld, zowel van zonde als van God... Zonde wordt erg gevonden omdat de nadruk wordt gelegd op ongehoorzaamheid, smaad van God, en dus wil God straffen, als een feodale heer die gekrenkt is in zijn eer. Zonde is echter erg omdat de gevolgen vaak zo pijnlijk zijn. Niet alleen voor wie in de fout gaat, maar ook voor zijn omgeving (ouders, kinderen, vrienden, ...) Het kwetst, brengt scheiding, maakt kapot. TOV wordt onmogelijk, voor ons en voor al wie erbij betrokken is. Wanneer ik in de fout ga, dan is er 'werk aan de winkel' om een en ander weer goed te maken. En juist daarom kan God de ogen niet sluiten en zeggen: ach, het geeft niet. Juist daarom wil Hij '**PAQAD**', niet straffen, maar ons bezoeken, naderbij komen, de hand reiken en inspanningen doen om bevrijding en herstel te bewerken. Hij heeft de mens te lief om hem aan zijn lot over te laten.

9. Hoe rechtvaardig is het om kinderen, kleinkinderen (of andere 'onschuldigen') te straffen voor iemands fouten? Als God dit zou doen, gaat hij dan niet in tegen zijn eigen principes m.b.t. rechtvaardigheid?
10. Bespreek met elkaar jullie visie op 'zonde' en Gods houding t.a.v. zonde / zondaars. Wat brengen Exodus 32 tot 34 je bij in dit verband? Wat leer je over Gods liefde en gerechtigheid?
11. Maakt het een verschil uit als je uitgaat van 'straf voor de zonden' of eerder van 'gevolgen van zonde'?
12. Onderstaande tekst uit Jesaja is ook wel het bespreken waard... Let op het woord 'want': God is vooral anders omdat hij ruimhartig kan vergeven!

Zoek de HEER nu hij zich laat vinden, roep hem terwijl hij nabij is.

Laat de goddeloze zijn slechte weg verlaten, laat de onrechtvaardige zijn snode plannen herzien.

Laat hij terugkeren naar de HEER, die zich over hem zal ontfermen;

laat hij terugkeren naar onze God,

die hem ruimhartig zal vergeven.

Want mijn plannen zijn niet jullie plannen,

en jullie wegen zijn niet mijn wegen – spreekt de HEER.

Want zo hoog als de hemel is boven de aarde, zo ver gaan mijn wegen jullie wegen te boven,

en mijn plannen jullie plannen. (Jes 55.6-9)